

Valtuustoaloite Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen aluevaltuusto 9.12.2025**Aloite haittoja vähentävän asumispalvelun järjestämiseksi Pohjois-Karjalassa****Johdanto**

Päihdehuolto ei ole pelkästään lääkehoitoa, päihdekuntoutusta tai katkaisu- ja vieroitushoitoa. Kaikki päihteitä ongelmallisesti käyttävät eivät tavoittele raittiutta tai ole siihen valmiita. Alkoholismi ja huumausaineriippuvuus ovat pitkäaikaisia ja vaikeasti hoidettavia sairauksia, jotka koskettavat lähes jokaista suomalaista – joko omakohtaisesti, läheisen tai tutun kautta. Päihdehoitoa, sosiaalityötä ja terveydenhuoltoa säätelevät lait edellyttävät, että palvelut vastaavat asiakkaan yksilöllistä tarvetta. Siun sotessa on tarjolla yksi Suomen nopeimmin saavutettavista katkaisu- ja vieroitushoidoista, joita asiakas saa ilman merkittävää jonotusta. Laitoskuntoutus ja sosiaalihuoltolain mukaiset päihteettömät asumispalvelut järjestyvät myös sujuvasti, mikäli asiakkaalla on motivaatio pysyä raittiina.

Olemme huolissamme niistä asiakkaista, jotka eivät pyri raittiuteen, mutta tarvitsevat palvelutarpeen ja hoidontarpeen arvion perusteella asumispalveluita. He ovat hyvin usein sosiaalihuoltolain 3§ mukaisia erityisen tuen asiakkaita. Näille henkilöille tulisi olla tarjolla sosiaalihuoltolain mukainen päihteet salliva asumispalvelu. Tällä hetkellä Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sote ei tarjoa kyseistä palvelumuotoa lainkaan, vaikka lainsäädäntö sitä edellyttää. Usein nämä asiakkaat käyttävät paljon eri sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä/tai erikoissairaanhoidon palveluita toistuvasti tai/ja pitkäaikaisesti.

Aluehallintoviraston määräys

Aluehallintovirasto on 02/25 antanut valvontapäätöksessään määräyksen, että päihteitä käyttäville asiakkaille tulee järjestää asumispalveluja asiakkaiden palvelutarvetta vastaavasti. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto määrää Keski-Suomen hyvinvointialueen huolehtimaan siitä, että päihteitä käyttäville asiakkaille järjestetään asumispalveluja heidän palvelutarvettaan vastaavasti. Hyvinvointialue ei ole vastannut päihteitä käyttävien asiakkaiden asumispalvelujen asianmukaisesta järjestämisestä. Hyvinvointialueen tulee vastata asumispalvelujen asianmukaisesta järjestämisestä sekä myöntää asiakkaille palvelutarvetta vastaavat palvelut. (<https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/70933988>)

Kustannukset ja palvelutarpeet

Vieroitushoitojen kustannukset ovat merkittäviä: esimerkiksi Siun soten Kompassi-yksikön laitoshoidon päihdevieroituksen tai alkoholikatkaisuhoidon vuorokausihinta on keskimäärin 509 euroa. Hoito kestää muutamasta päivästä 12 vuorokauteen ja joillakin asiakkailla tarpeen mukaan pidempään. Lisäksi useilla asiakkailla on toistuvasti tarvetta psykiatriselle erikoissairaanhoidolle – esimerkiksi päihdepsykoosien hoidossa – sekä somaattiselle sairaalahoidolle. Kuntalaskutuksen aikaan suljetuilla psykiatrisen osastohoidon osastoilla hoitovuorokauden hinta oli 840 euroa vuorokausi, ja päihdepsykoosin keskimääräinen hoitoaika on 4–14 vuorokautta. Tämän lisäksi tutkimuksen mukaan yli puolet päihdepsykoosiin sairastuneista sairastuu jossain vaiheessa psykoosisairauteen. Kustannuksia tulee lisäksi lääkekorvattavuuksista, avohoidosta, kuntoutuksista, sosiaalipalveluista jne.

Päihteitä aktiivisesti käyttävillä asiakkailla on usein toistuvia ja pitkäaikaisia sosiaali- ja terveyshuollon tarpeita, joista aiheutuu häiriökysyntää, koska Siun sotella ei ole heille tarjolla/tarjota heidän tarvitsemaansa palvelua. Haittoja vähentävän asumisen puuttuminen kuormittaa paitsi kuntouttavia palveluita (vieroitus, kuntoutus), myös erikoissairaanhoidoa (päivystys, sisätaudit, tehovalvonta, päihdepsykiatria). Päihteitä käyttävien asiakkaiden kohdalla tulisi vahvemmin nähdä kokonaisvaikutukset eri palvelualoilla, palvelukohtaiset rakenteet eivät tue tällä hetkellä kokonaiskustannus-ajattelua.

Päihteiden käytön myötä toistuva rikoskäyttäytyminen on yksi esimerkki ongelmista, jotka voivat syntyä ilman asianmukaista tukea ja asumisratkaisua. Rikosoikeudelliset prosessit ovat raskaita ja kalliita, ja toistuvat rikokset voivat vain syventää asiakkaan syrjäytymistä ja vaikeuttaa kuntoutumista. Päihteiden käyttö saattaa ajaa ihmisen rikoskäyttäytymiseen, johon saattaa kuulua varastaminen, petokset, itsensä myyminen tmv. Toiminta. Kyseessä ei ole vain yhteiskunnalle haitallista toimintaa vaan samalla tekijä aiheuttaa itselleen haittaa sekä toisille. Varastaminen saattaa olla uhrille traumaattinen kokemus tai itsensä myyminen uhrille pitkäksi aikaa traumaattinen ja identiteettiä särkevä tapa saada rahaa päihteisiin.

Asunnottomuus Joensuussa

Asunnottomuus on suuri ja kasvava haaste alueellamme. Joensuussa asunnottomien määrä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Esimerkiksi vuonna 2024 asunnottomia Joensuussa oli 95 yksin olevaa asunnotonta, 9 pitkäaikaisasunnotonta, perheitä viisi (5) kappaletta, perheissä lapsia kuusi (6) ja pariskuntia kaksi (2). Asunnottomuus on usein yhteydessä vakaviin päihteiden käyttöön ja sen aiheuttamiin sosiaalisiin ongelmiin. Kun ihmisen perustarpeet, kuten asunto, lääkehuolto, hygienian

hoitomahdollisuus ja ravitseminen täytetään, on yksilön helpompi lähteä rakentamaan polkua kohti kuntoutumista ja elämänhallintaa. (<https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2025/03/asunnottomat-2024.pdf>)

Asunto ensin -malli

On myös huomioitava, että vuodesta 2008 lähtien Suomessa on toiminut Asunto ensin -malli, joka on saanut kansainvälistä huomiota ja onnistunut vähentämään asunnottomuutta erityisesti suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä. Mallissa asunnon ja palvelun saaminen ei ole sidoksissa elämänmuutokseen tai palvelun vastaanottamiseen, vaan lähtökohtana on, että ensimmäinen ihmiselle tarjottava tuki on oma asunto hajasijoitetussa asunnossa tai asumisyksikössä. Kun ihmisen perustarpeet täytetään, on helpompaa lähteä rakentamaan polkua kohti kuntoutumista.

Palvelun saannin ehtona ei voi olla sitoutuminen tavoitteisiin

Aluehallintoviraston päätöksessä on kehoitettu Keski-Suomen hyvinvointialuetta luopumaan viipymättä käytännöstä, jossa palvelun saannin ehtona on sitoutuminen tavoitteisiin. Aluehallintovirasto korostaa, että myös eduskunnan oikeusasiamies on vahvasti ottanut kantaa ratkaisuihinsa siihen, että hoitoon ja palveluihin kielteisesti suhtautuvien henkilöiden perusoikeuksien turvaaminen edellyttää, että käytettävissä olevat palvelut vastaavat mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan. Päihde- ja riippuvuuspalveluiden asiakkaita ei voi edellyttää sitoutumaan tavoitteisiin saadakseen palveluja. Sosiaalityöntekijän velvollisuus on palvelutarpeen arviointiin perustuen myöntää asiakkaalle hänen tarvitsemansa palvelut. (<https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/70933988>)

Johtopäätös

Siun soten kaikki asumispalvelut ovat tällä hetkellä päihteettömiä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun EOAK4968/2022 mukaan asiakkaan tulee saada palvelutarpeensa mukaisia palveluita sekä mielenterveyden, että riippuvuussairauden aiheuttamiin tarpeisiinsa toisiinsa riippumattomina. Hyvinvointialueen tulee siis pystyä turvaamaan mielenterveyden haasteiden edellyttämä tuki, vaikka asiakas käyttäisi aktiivisesti päihteitä.

Päihteet salliva/haittoja vähentävä asumispalvelu on perusteltu ja toimiva ratkaisu näille asiakkaille. Se tarjoaa kodin ihmisille, jotka elävät päihteiden kanssa ja joiden arki on usein turvatonta tai vailla vakinaista asuntoa. Päihteet salliva asumispalvelu vähentää päihteiden käytön haittoja, kuten väkivallan, hyväksikäytön ja kuoleman riskiä, altistumista sairauksiin tai aliravitsemukselle sekä huonolle kohtelulle. Palvelun lähtökohtana on ihmisarvon kunnioitus – tuki elämään, ei rangaistus tai syrjäyttäminen. Kun asuminen, ravinto, lääkitys ja perushoiva ovat kunnossa, ihmisellä voi olla voimavaroja hakea apua tai pohtia omia valintojaan. Aloitteessa tarkoitetaan kaikkia asumispalvelun muotoja: tuettu asumispalvelu, yhteisöllinen asumispalvelu ja ympärivuorokautinen asumispalvelut sekä intervalli asuminen (shl 21§).

Keskustan aluevaltuustoryhmä esittää, että Pohjois-Karjalan hyvinvointialue - Siun sote ryhtyy toimenpiteisiin sosiaalihuoltolain mukaisen haittoja vähentävien asumispalveluiden järjestämiseksi osaksi alueellista sosiaalihuollon päihdepalvelujen kokonaisuutta.

Lisätiedot: Erika Eronen erika.eronen@luottamus.siunsote.fi

Keskustan aluevaltuustoryhmä

Erik Reinikka, Keskustan aluevaltuustoryhmän puheenjohtaja